

Broedvogels van de Turfvaartse Landgoederen in 2019

Peter Eekelder &
Pieter Wouters

Sovon-rapport 2019/61

Broedvogels van de Turfvaartse Landgoederen in 2019

Peter Eekelder & Pieter Wouters

Dit rapport is samengesteld in opdracht van
Vereniging Natuurmonumenten

Colofon

© Sovon Vogelonderzoek Nederland 2019

Dit rapport is samengesteld in opdracht van Vereniging Natuurmonumenten

Wijze van citeren: Eekelder P. & Wouters P. 2018. Broedvogels van de Turfvaartse Landgoederen in 2019. Sovon-rapport 2019/61. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen .

Illustratie omslag: Peter Eekelder

Opmaak: John van Betteray, Sovon Vogelonderzoek Nederland

ISSN-nummer: 2212 5027

Sovon Vogelonderzoek Nederland

Toernooiveld 1

6525 ED Nijmegen

e-mail: info@sovon.nl

website: www.sovon.nl

Niets uit dit rapport mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar worden gemaakt d.m.v. druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Sovon.

Inhoud

Samenvatting	2
1. Inleiding	3
2. Beschrijving van het gebied	4
3. Werkwijze	5
3.1. Methode & veldwerk	5
3.2. Interpretatie en verwerking van de gegevens	5
3.3. Weersomstandigheden	5
4. Resultaten	7
4.1. Soorten en aantallen	7
4.2. Soortbesprekingen	8
4.3. Vergelijking met eerdere karteringen	11
5. Literatuur	12
Bijlage 1. Soortkaarten inventarisatie 2019	13

Samenvatting

In 2019 zijn op verzoek van Vereniging Natuurmonumenten de Turfvaartse Landgoederen (806,9 ha) geïnventariseerd op broedvogels. De Turfvaart ligt tussen de plaatsen Rucphen, Achtmaal en Zundert. Een aantal (algemene) soorten broedvogels zijn niet gekarteerd, niet geïnventariseerde soorten zijn: Winterkoning, Roodborst, Merel, Tjiftjaf, Fitis, Zwartkop, Goudhaan, Staartmees, Pimpelmees, Koolmees en Vink.

Er zijn vijf integrale bezoeken gebracht die meest een uur voor zonsopgang begonnen. Er is één nachtronde gebracht om met name de Nachtzwaluw in kaart te brengen. In totaal is 153 uur en 32 minuten aan veldwerk besteed, waarmee de onderzoeksintensiteit uitkomt op ruim 11,4 min/ha. In totaal werden in het onderzochte gebied 86 soorten vastgesteld als broedvogel, waarvan er 77 zijn gekarteerd. 17 soorten komen voor op de Rode Lijst.

1. Inleiding

In 2019 zijn op verzoek van Vereniging Natuurmonumenten de Turfvaartse Landgoederen (totaal 806,9 ha) gekarteerd op broedvogels. De Turfvaartse Landgoederen liggen tussen de plaatsen Rucphen, Achtmaal en Zundert. Het gebied is in beheer bij Natuurmonumenten sinds 1945. Het veldwerk werd uitgevoerd door Peter Eekelder en Pieter Wouters. Martin Mos was de vaste contactpersoon

bij Natuurmonumenten. Petra Verburg was verantwoordelijk voor de begeleiding vanuit het Sovon-kantoor. Sovon-collega's Lara Marx en Johnvan Betteray worden bedankt voor hun bijdragen aan de totstandkoming van dit rapport. Martin Mos van Natuurmonumenten voorzag het concept van commentaar.

2. Beschrijving van het gebied

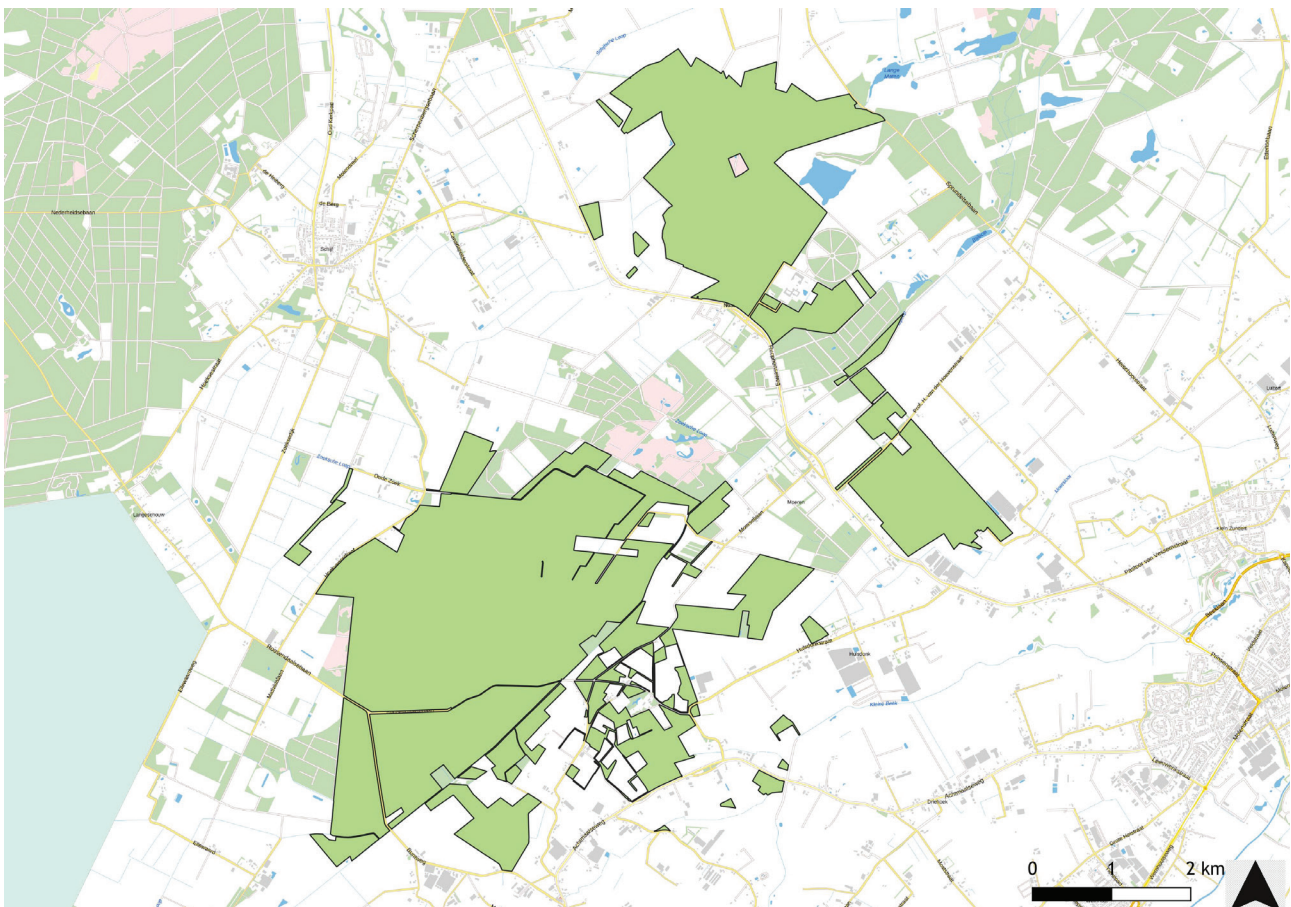
De Turfvaartse Landgoederen bestaan uit de deelgebieden Oude Buisse Heide, de Reten, Wallstein en de Moeren en ligt tussen de plaatsen Rucphen, Achtmaal en Zundert.

Het onderzochte gebied bestaat uit een aantal landgoederen met oude loof- en gemengde bossen, naaldbossen en een aantal grote heidegebieden met vennen. Daarnaast zijn er in het onderzoeksgebied enkele extensieve akkers en graslanden. In totaal beslaat het gebied een oppervlakte van 806,9 hectare.

De Oude Buisse Heide is een typisch cultuurlandschap met oude bossen, heide, weilanden, akkers vennen en boerderijen. Deze omgeving vormde een grote inspiratiebron voor Theo van Gogh. Schrijfster en politica Henriette Roland Holst schonk het in 1945 aan Natuurmonumenten. Door het gebied loopt

de Turfvaart, een in 1618 gegraven watergang. Na het afgraven van de turf ontstonden de landgoederen Wallsteijn, De Moeren en de kern van de Oude Buisse Heide en werd begonnen met het bedrijven van landbouw. De landgoederen werden aangelegd op de drogere, zandige gronden. De Oude Buisse Heide is een van de grootste deelgebieden. Overal zijn restanten van de turfgeschiedenis te vinden. Alle slootjes en vennen gebied zijn tijdens eeuwen van turfafgravingen ontstaan.

De graslanden binnen het onderzoeksgebied worden begraaasd door een aantal kuddes koeien. Delen van de heideterreinen zijn geplagd om de vergassing tegen te gaan. Ook zijn delen van het bos rond landgoed Wallstein gedund.

Figuur 1. Ligging van het onderzoeksgebied in 2019.

3. Werkwijze

3.1. Methode & veldwerk

Bij het uitvoeren van het broedvogelonderzoek is de Basiskarteringsmethode toegepast, gebaseerd op de door Sovon ontwikkelde Broedvogel Monitoring Project-methode (Vergeer et al 2016). Hierbij is een selectie van relevante soorten gekarteerd. De werkwijze is gericht op het registreren van zang, balts en overige waarnemingen, waarbij veel aandacht uitgaat naar uitsluitende (gelijktijdige) waarnemingen. In het hele gebied zijn vijf integrale bezoeken gebracht (tabel 1) die meest een uur voor zonsopgang aanvingen. Er is één nachtbezoek gebracht waarbij de nadruk lag op de heideterreinen om de Nachtzwaluw in kaart te brengen.

In totaal is 153 uur en 32 minuten aan veldwerk besteed, waarmee de onderzoeksintensiteit uitkomt op ruim 11,4 min/ha.

3.2. Interpretatie en verwerking van de gegevens

In het veld zijn de waarnemingen ingevoerd op een tablet, waarbij voor iedere waarneming soort, locatie, tijdstip en broedcode zijn vastgelegd. Bij

thuiskomst zijn de data doorgestuurd naar de server van Sovon. De waarnemingen zijn automatisch geclusterd, waarbij gebruik is gemaakt van criteria die licht afwijken van de standaard BMP-criteria, vanwege het kleinere aantal bezoeken. Automatisch clusteren gaat in veel gevallen goed, maar resultaten moeten goed worden gecontroleerd, vooral vanwege fouten of slordigheden bij invoer in het veld. De waarnemingen binnen de Turfvaartse Landgoederen zijn zorgvuldig gecontroleerd op onzuiverheden. De clustercriteria zijn bijgesloten als metadata bij de verspreidingskaarten.

3.3. Weersomstandigheden

Het weer is van invloed op de activiteit van vogels en daardoor op de doelmatigheid van het inventariseren. Harde wind, neerslag en lage temperaturen zijn belemmerende factoren. Tabel 2 geeft een globale indruk van de omstandigheden gedurende het broedseizoen 2019. Tijdens de bezoeken waren de weersomstandigheden overwegend gunstig.

Na een wederom zachte winter (zesde op rij) was maart 2019 zeer zacht en zorgde mede voor een zeer

Tabel 1. Data en tijden van veldbezoeken aan het onderzoeksgebied in 2019.

Datum	begintijd	eindtijd	Datum	begintijd	eindtijd
21 mrt	05:58	12:12	10-mei	05:28	10:00
21 mrt	06:30	12:30	15-mei	04:55	12:28
25 mrt	05:55	11:56	16-mei	04:52	12:36
27 mrt	05:47	14:52	16-mei	04:55	12:33
12-apr	06:26	12:21	17-mei	04:49	12:01
15-apr	06:00	14:27	01-jun	18:38	23:59
15-apr	06:18	13:11	03-jun	04:01	11:45
17-apr	05:42	14:13	04-jun	04:06	11:45
30-apr	05:34	13:52	05-jun	21:01	22:46
01-mei	05:39	13:10	09-jun	04:39	10:46
03-mei	05:25	13:07	10-jun	04:35	11:30
06-mei	05:32	08:17			

Tabel 2. Enkele weersvariabelen (gemiddelde temperatuur, aantal zonuren per maand en hoeveelheid neerslag) in de periode maart-juni, op basis van gegevens van het KNMI, station De Bilt. Ref staat voor het langjarig gemiddelde over de periode 1981-2010.

Maand	Temperatuur (°C)		Zonuren		Neerslag (mm)	
	2019	Ref	2019	Ref	2019	Ref
Maart	8,0	6,2	129	125	94	68
April	10,9	9,2	241	174	27	44
Mei	11,7	13,1	223	213	33	61

zachte winter (Hellmanngetal 12,1), goed voor een plaats in de top tien zachtste winters sinds 1901. De maand verliep nat en met een normale hoeveelheid zon, maar kende twee gezichten. De eerste 18 dagen was het onstuimig met regelmatig veel wind en neerslag. De temperatuur bleef hierbij op de meeste dagen boven normaal. Vanaf de 19e werd het rustig weer, waarbij de temperatuur 's nachts een enkele keer onder het vriespunt kwam, verder bleven de temperaturen over het algemeen boven normaal. De maand verliep nat, maar vrijwel alle neerslag viel in de eerste 18 dagen van de maand. Vooral op 10 en 11 maart, tijdens de eerste storm in ruim een jaar, viel veel neerslag. Vanaf de 19e bleef het grotendeels droog. De meeste neerslag viel deze maand in het noorden van het land, op de Veluwe en in het uiterste zuiden van Limburg. De minste neerslag viel in het zuiden van het land.

April 2019 was zeer zacht en kwam op een zevende plaats in de lijst van zachtste aprilmaanden sinds 1901. De maand verliep met een sterk wisselend weerbeeld, waarbij enkele koude dagen met (winterse) buien werden afgewisseld door zonnige perioden met zomers warme dagen. Op 7 april steeg het kwik in een groot deel van het land tot 20 °C of meer. Het koudst was het in de periode van 11 tot en met 14 april, met 's nachts landinwaarts op veel plaatsen lichte vorst. Op de 13e vielen er lokaal winterse buien, met vooral in het noorden en oosten ook (natte) sneeuw. Halverwege de maand begon een lange periode met overwegend droog, zonnig en warm weer. Deze warmte werd op 24 april weer verdreven door een koufront met zware onweersbuien in het oosten en noordoosten, waarna er weer een koeler en meer wisselvallig weertype aanbrak. Het grootste deel van de maand was het echter (overwegend) droog. Door het buiige karakter van de neerslag waren de ruimtelijke verschillen weer groot; de hoeveelheden liepen uiteen van 15-25 mm in het IJsselmeergebied tot 30-45 mm in delen van het westen en noorden. April was verder een zeer zonnige maand. In de kustgebieden scheen de zon het meest. Vooral de periode van 7-23 april was erg zonnig.

Mei 2019 was koel, droog en vrij zonnig. Hiermee kwam een einde aan een reeks van maanden met een

bovengemiddelde temperatuur vanaf maart 2018. De eerste decade verliep koel onder invloed van een hardnekkige noordelijke stroming. De temperatuur kwam hierbij in het oosten van het land 's nachts op meerdere dagen onder het vriespunt. Na de eerste decade werd het droog en zonnig weer, maar duurde het nog tot de 18e voor de eerste warme dag (+20 °C) genoteerd kon worden. De warmte was van korte duur, 19 mei werd de warmste dag van de maand in het oosten van het land afgesloten met onweersbuien met lokaal wateroverlast tot gevolg. De laatste dagen van de maand verliepen wisselvallig, met wederom grote verschillen in neerslag. Landelijk viel de minste neerslag in het noordwesten van het land en in een deel van Noord-Brabant en de Betuwe. Het zonnigst werd het langs de westkust, het somberst was het in het oosten van het land.

Juni 2019 was extreem warm (warmste juni sinds 1901), nat en zeer zonnig. Juni begon warm en op de 2e werd in de Bilt de eerste tropische dag van het zomerseizoen genoteerd. Daarna volgde een wisselvallige periode met temperaturen rond normaal die tot halverwege de maand duurde. Daarna werd het zomers warm, met op 25 juni temperaturen tot rond 35°C in het oosten en zuidoosten. Met gemiddeld over het land 82 mm neerslag tegen normaal 68 mm verliep de maand nat. De neerslag was wederom ongelijk over het land verdeeld. In het oosten was het droger dan normaal, in de Achterhoek en Twente viel plaatselijk niet meer dan 25-30 mm. In het westen en midden viel ongeveer twee keer zoveel neerslag als normaal, met in Noord-Holland plaatselijk meer dan 150 mm. Deze neerslagverdeling wijkt af van een normale junimaand, waar het aan de kust droger is dan in het binnenland. Maar omdat de buien en regen deze maand vooral over het westen trokken, was het nu omgekeerd. De combinatie van een natte en tevens zonnige maand trad op doordat de neerslag vooral viel tijdens relatief kortdurende (vaak zware) buien waardoor de totale neerslagduur kleiner dan normaal was (landelijk gemiddeld 28 uur tegen 42 uur normaal). Op 4 juni werd plaatselijk flinke schade aangericht door zware windstoten en op 8 juni stond er aan de kust een stormachtige westenwind met in de kustprovincies zware windstoten.

4. Resultaten

4.1. Soorten en aantallen

In totaal werden in de turfvaart 86 soorten vastge-

steld als broedvogel, waarvan er 77 zijn gekarteerd (tabel 3). De volgende negen broedvogelsoorten zijn niet integraal gekarteerd: Houtduif, Winterkoning, Roodborst, Merel, Tjiftjaf, Goudhaan, Pimpelmees, Koolmees en Vink.

Tabel 3. Broedvogels van de Turfvaartse Landgoederen in 2019. De Rode lijststatus is opgenomen in de kolom RL. + is wel aanwezig maar niet geteld.

Soort	N	RL	Soort	N	RL
Grote Canadese Gans	14		Boomleeuwerik	9	
Grauwe Gans	14		Veldleeuwerik	4	Ge
Nijlgans	7		Staartmees	9	
Mandarijneend	6		Fitis	189	
Krakeend	3		Tjiftjaf	+	
Wilde Eend	15		Kleine Karekiet	3	
Wintertaling	3	Kw	Bosrietzanger	3	
Kuifeend	1		Spotvogel	12	Ge
Patrijs	1	Kw	Sprinkhaanzanger	4	
Kwartel	4		Zwartkop	259	
Fazant	30		Tuinfluitier	107	
Dodaars	9		Braamsluiper	3	
Blauwe Reiger	20		Grasmus	100	
Havik	2		Vuurgoudhaan	7	
Buizerd	9		Goudhaan	+	
Waterhoen	3		Winterkoning	+	
Meerkoet	7		Boomklever	65	
Kraanvogel	0		Boomkruiper	108	
Kievit	6		Spreeuw	74	
Wulp	2	Kw	Merel	+	
Houtsnip	6		Zanglijster	43	
Holenduif	58		Grote Lijster	1	Kw
Houtduif	+		Grauwe Vliegenvanger	24	Kw
Turkse Tortel	1		Roodborst	+	
Koekoek	8	Kw	Blauwborst	11	
Bosuil	5		Nachtegaal	3	Ge
Ransuil	1	Kw	Bonte Vliegenvanger	45	
Nachtzwaluw	13		Gekraagde Roodstaart	25	
Middelste Bonte Specht	4		Roodborsttapuit	57	
Kleine Bonte Specht	8		Ringmus	1	Ge
Grote Bonte Specht	70		Heggenmus	36	
Zwarte Specht	7		Gele Kwikstaart	1	Kw
Groene Specht	23		Witte Kwikstaart	2	
Wielewaal	2	Kw	Graspieper	19	Kw
Gaai	26		Boompieper	103	
Ekster	1		Vink	+	
Kauw	33		Appelvink	4	
Zwarte Kraai	40		Goudvink	9	
Zwarte Mees	2	Ge	Groenling	12	
Kuifmees	31		Kneu	15	Ge
Matkop	3	Ge	Putter	13	
Pimpelmees	+		Geelgors	1	
Koolmees	+		Rietgors	14	

17 soorten komen voor op de Rode Lijst (van Kleunen 2017) vastgesteld. Grote Lijster, Koekoek, Nachtegaal, Patrijs, Ransuil, Wielewaal, Wintertaling en Wulp hebben de status 'kwetsbaar', Gele Kwikstaart, Graspieper, Grauwe Vliegenvanger, Kneu, Matkop, Ringmus, Spotvogel, Veldleeuwerik en Zwarte Mees hebben de status 'gevoelig'.

4.2. Soortbesprekingen

Mandarijneend, N=6

Mandarijneenden zijn met name vastgesteld in en rond de oude landgoedbossen. Deze eenden broeden vaak in oude hopen van Zwarte Spechten. Deze zijn volop aanwezig binnen het onderzoeksgebied, dat daarmee dan ook erg geschikt is voor de Mandarijneend.

Wintertaling, N=3

De Wintertaling staat als kwetsbaar op de Rode Lijst. Wintertalingen waren aanwezig op verschillende heidevelden binnen de Turfvaartse Landgoederen, maar naarmate de velden opdroogden gedurende het voorjaar verdwenen de meesten. Uiteindelijk konden drie territoria worden vastgesteld.

Patrijs, N=1

Er zijn een drietal waarnemingen gedaan van de Patrijs, een soort die als kwetsbaar op de Rode Lijst staat. Enigszins verrassend was het ontbreken van de soort op de akkers en graslanden van de Oude Buisse Heide tijdens de bezoeken. Dit deel van het onderzoeksgebied lijkt op het oog erg geschikt voor de Patrijs. Uiteindelijk was er sprake van één territorium.

Kwartel, N=4

2019 lijkt landelijk een goed jaar te zijn geweest voor de Kwartel. Zowel op akkers, graslanden als heide werden kwartels gehoord in de ochtend- en avondschemer. Met name de extensief beheerde graslanden en akkers binnen het onderzoeksgebied zijn erg geschikt voor deze soort.

Dodaars, N=9

Deze kleine fuut kent een ruime verspreiding binnen de Turfvaartse Landgoederen. Het is een kenmerkende soort voor heidevelden. Op een aantal velden werden nesten gevonden. Naarmate velden opdroogden in de tweede helft van het broedseizoen leek er sprake te zijn van enige verplaatsing. Velden die grotendeels uitdroogden werden verlaten.

Blauwe Reiger, N=20

Er is één kolonie met 20 nesten gevonden in de Moeren, deze kolonie is aanwezig vanaf 2014 en

Tabel 4. Blauwe Reiger Zundert, De Moeren

2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
0	4	5	10	14	18	20

neemt sindsdien langzaam in aantal toe (zie tabel 4).

Wespendief, N=0

Tijdens de bezoeken zijn twee waarnemingen gedaan van Wespendieven. Er werden alleen individuen gezien, balts of voedseltransport is niet waargenomen. Deze waarnemingen waren niet voldoende om te kunnen spreken van een territorium. De Turfvaartse Landgoederen lijken wel heel geschikt voor deze soort.

Kraanvogel, N=0

Op 3 mei werd een paartje Kraanvogels gezien en gehoord in het noordelijke deel van het onderzoeksgebied, in de buurt van de abdij. Later die dag werden ze gezien in de Pannenhoef van het Brabants Landschap. Er zijn geen vervolgwaaarnemingen gedaan. Kraanvogels broeden op steeds meer locaties in Nederland. Ook in Noord-Brabant zijn in recente jaren territoria vastgesteld. Of de Turfvaartse Landgoederen geschikt zijn als broedgebied zal moeten blijken. Er lijken weinig ontoegankelijk plekken te zijn waar de soort ongestoord kan broeden.

Wulp, N=3

De Wulp is een nieuwkomer op de Rode Lijst. De soort staat als kwetsbaar te boek, de aantallen nemen snel af in ons land. Jodelende Wulpen werden gehoord in de open delen van de Turfvaartse Landgoederen. Met name de extensieve, kruidenrijke graslanden waren in trek. Laat maaien van deze graslanden is belangrijk voor deze soort.

Houtsnip, N=6

Tijdens de avond-/nachtronde werden verschillende Houtsnippen gehoord/gezien. Mogelijk is de soort onderteld omdat er maar één avondbezoek is gebracht. Houtsnippen baltsen alleen in de diepe schemer, waardoor slechts een klein gebied goed kan worden onderzocht tijdens een avond. Met name de landgoedbossen lijken wel erg geschikt voor de soort.

Holenduif, N= 58

Deze hollenbroeder behaalt hoge dichtheden in de landgoedbossen binnen het onderzoeksgebied. De soort profiteert van het ruime aanbod van broedgelegenheden. Met name rondom Wallstein en in de bossen van de Oude Buisse Heide is de soort algemeen.

Koekoek, N=8

In de Turfvaartse Landgoederen is de Koekoek nog

veelvuldig te horen. De soort komt zowel voor in het bos als op de hei en de graslanden en kent een gelijkmatige verspreiding door het gebied. De Koekoek staat als kwetsbaar op de Rode Lijst.

Bosuil, N=5

Menige bezoeker begon met een roepende Bosuil, een mooie check of er vroeg genoeg was begonnen. Het gevonden aantal zal echter een minimum zijn aangezien slechts een beperkte nachtronde werd gelopen, daardoor was het onmogelijk de soort vlakdekkend echt goed te tellen. Uiteindelijk zijn 5 territoria gevonden, waaronder bedelende jongen op twee locaties.

Ransuil, N=1

De Ransuil is een lastig te tellen soort. De roep is zacht en dus moeilijker te tellen dan Bosuilen, zeker als het aandeel nachtbezoeken gering is. Bovendien is de soort met name in grote bosgebieden op de zandgronden sterk in aantal achteruit gegaan. De soort staat dan ook als gevoelig op de Rode Lijst. 2019 lijkt een bovenmatig goed jaar de te zijn geweest voor de Ransuil door het grote aanbod van muizen. In grote delen van het land werden grotere aantallen Ransuilen vastgesteld dan in gemiddelde jaren. De Turfvaartse Landgoederen lijken niet met deze trend mee te zijn gegaan. Drie waarnemingen leidden tot slechts één territorium. Bedelende jongen zijn niet gehoord.

Nachtzwaluw, N=13

De Nachtzwaluw verrastte met een hoger aantal territoria dan van tevoren werd ingeschat. Tijdens de speciale nachtronde liet de soort goed van zich horen en bleek de dichtheid op delen van de Oude Buisse Heide vrij hoog. De heide met verspreid staande grove dennen en stukken afgeplagde heide blijken een perfect leefgebied. Nachtzwaluwen zitten landelijk sterk in de lift en de Turfvaartse Landgoederen gaan blijkbaar mee in deze trend.

Middelste Bonte Specht, N=4

De Middelste Bonte Specht is een relatieve nieuwkomer in Noord-Brabant en dus ook in de Turfvaartse Landgoederen. De mededeling vanuit Natuurmonumenten dat er ook Middelste Bonte Spechten zaten in het onderzoeksgebied zorgde voor een mooi vooruitzicht, maar ook voor enige druk. De tellers moesten ze eerst maar eens zien te vinden tijdens het onderzoek. Dat bleek alleszins mee te vallen. De Middelste Bonte Spechten hebben blijkbaar al zo'n dichtheid bereikt dat ze regelmatig van zich lieten horen. Uiteindelijk konden vier territoria worden vastgesteld, de meeste in de oude landgoedbossen met een groot aandeel oude eiken.

Kleine Bonte Specht, N=8

De kleinste specht van ons land is meteen een van de lastigste om te tellen. De roep wordt onregelmatig ten gehore gebracht waardoor de soort makkelijk wordt gemist. Uiteindelijk zijn acht territoria gevonden, de meeste in de bosrijke delen van het onderzoeksgebied.

Zwarte Specht, N=7

Er ging vrijwel geen veldbezoek voorbij zonder dat de Zwarte Specht werd gehoord of gezien. De kenmerkende roep of het verdragende geroffel klonk regelmatig. Met name in de bossen van de Oude Buisse Heide haalde de soort een hoge dichtheid. Een enkele keer werd een territoriumconflict waargenomen tussen een paartje met een indringer. Veel oude beuken zijn voorzien van oude hollen van Zwarte Spechten. Soorten als Kauw en Holenduif profiteren daar volop van mee.

Wielewaal, N=2

Er zijn twee waarnemingen gedaan van de Wielewaal, die leidden tot evenveel territoria. Beide territoria bevonden zich aan de rand van een heide-terrein. In de Oude Buisse Heide bevond het territorium zich in een van oorsprong vochtig bos. De soort staat als kwetsbaar op de Rode Lijst en is de laatste halve eeuw met een derde afgenomen. Verdroging van bossen en afname van voedsel (grote rupsen) zijn een belangrijke oorzaak van deze achteruitgang.

Zwarte Mees, N=2

Ondanks dat er verschillende geschikte bospercelen aanwezig waren zijn slechts twee territoria gevonden van de Zwarte Mees. De soort staat als gevoelig op de Rode Lijst en lijkt te zijn afgenomen door omvorming naar meer natuurlijk bos (afname oppervlakte naaldbos), maar ook door verslechtering van de milieukwaliteit van naaldbossen waardoor het insectenaanbod afneemt.

Kuifmees, N=31

De Kuifmees staat op de Oranje Lijst, de aantallen lijken vooral deze eeuw gestaag te dalen. Over de oorzaken is weinig bekend. In de Turfvaartse Landgoederen bereikt de soort nog redelijke aantallen. Over de trend kunnen echter geen uitspraken worden gedaan bij gebrek aan een eerdere inventarisatie. De Kuifmees wordt aangetroffen in oude dennenbossen en ook wel in gemengde bossen. Dode berkenstammen zijn belangrijk voor nestgelegenheid.

Matkop, N=3

De Matkop staat als gevoelig op de Rode Lijst. Deze mees is de afgelopen decennia met meer dan de helft

afgenomen. Veel regio's zijn zelfs geheel verlaten. De oorzaken zijn nog onduidelijk. In de Turfvaartse Landgoederen zijn slechts drie territoria gevonden. Berken, wilgen of rotte boomstammen zijn nodig voor nestgelegenheid.

Boomleeuwerik, N=9

Negen territoria zijn gevonden in het onderzoeksgebied. De meeste bevonden zich op de heideterreinen, een enkele bevond zich echter op akker langs een bosrand.

Veldleeuwerik, N=4

De eens zo algemene Veldleeuwerik is de afgelopen ruime halve eeuw enorm afgenomen, nog geen 5% is er over van haar eens zo zeer algemene status. De Veldleeuwerik staat dan ook als gevoelig op de Rode Lijst. De grootste afname was te zien in het boerenland. Op heideterreinen wist de soort zich veel beter te handhaven. Een beeld dat niet echt overeenkomt met het onderzoeksgebied. In de Turfvaartse Landgoederen is de Veldleeuwerik alleen te vinden op de extensieve akkers en een smalle strook natuurontwikkeling temidden van boerenland. Op de heideterreinen is de soort afwezig.

Spotvogel, N=12

De Spotvogel is een typische soort van het boerenland met houtwallen en bosjes. Het beheer van dit soort landschapselementen en het gebruik van pesticiden zijn er waarschijnlijk de oorzaak van dat de Spotvogel als gevoelig op de Rode Lijst is beland. In de Turfvaartse Landgoederen is de soort redelijk vertegenwoordigd, waarbij het opvalt dat hij voorkomt in een viertal clusters. De Spotvogel is er vooral te vinden in de open delen van het onderzoeksgebied, in struwelen of dichte bosjes.

Sprinkhaanzanger, N=4

Sprinkhaanzangers broeden in moerassige vegetaties, vochtige ruigtes en ook op heideterreinen. Verspreid over het onderzoeksgebied zijn een viertal territoria gevonden.

Grote Lijster, N=1

De Grote Lijster staat als kwetsbaar op de Rode Lijst en is een nieuwkomer op deze lijst. Gebrek aan kruidenrijke, niet te droge graslanden lijkt de grote boosdoener te zijn voor de teruglopende aantallen. Een gevarieerd grasland met lichte begrazing en de aanwezigheid van hoge bomen kunnen de soort helpen. Dit type biotoop lijkt in voldoende mate aanwezig te zijn in de Turfvaartse Landgoederen. Maar met slechts een enkele waarneming blijft de teller steken op één territorium. Wellicht dat de aantallen in de toekomst zullen toenemen.

Grauwe Vliegenvanger, N=25

2019 lijkt een bovengemiddeld goed jaar te zijn voor de Grauwe Vliegenvanger in ons land. Het leek een relatief goed jaar voor deze onopvallende vliegenvanger, ondanks dat de soort als gevoelig op de Rode Lijst staat. De aantallen van deze soort fluctueren wel vaker. Of de aantallen ook in de Turfvaartse Landgoederen hoger lagen dan in voorgaande jaren kan niet worden gezegd door het ontbreken van een referentiejaar. Wel blijkt dat de soort met 25 territoria goed vertegenwoordigd is. De Grauwe Vliegenvanger bereikt de hoogste dichtheid in de oude landgoedbossen rondom Wallstein en de Oude Buisse Heide. Ze profiteert hier van het kleinschalige landschap met houtwallen en de structuurrijke bosranden. Ook zijn territoria gevonden in open bos en open plekken in het bos.

Blauwborst, N=11

De Blauwborst is een typische soort van vochtige ruigtes en struwelen. In het onderzoeksgebied is de soort aangetroffen in greppels, struwelen en langs vennen.

Nachtegaal, N=3

De Nachtegaal staat als kwetsbaar op de Rode Lijst. Oorzaken van de achteruitgang zijn verdroging, veroudering van bossen en het verdwijnen van hakhout. In de Turfvaartse Landgoederen zijn drie territoria vastgesteld, in een houtwal en in structuurrijk bos.

Bonte Vliegenvanger, N=45

De Bonte Vliegenvanger is een algemene broedvogel in de Turfvaartse Landgoederen en haalt lokaal vrij hoge dichtheden. De verspreiding beperkt zich tot de bosrijke delen van het onderzoeksgebied, zowel in loofbos als gemengd bos. De Bonte Vliegenvanger is een soort die vooral in nestkasten broedt, in de Turfvaart wordt echter veel gebruik gemaakt van natuurlijke nestgelegenheden.

Gekraagde Roodstaart, N=25

De Gekraagde Roodstaart komt binnen het onderzoeksgebied met name voor in de bossen met veel grove dennen en op en langs heideterreinen. In de loofbossen komt de soort niet of nauwelijks voor.

Roodborsttapuit, N=58

De Roodborsttapuit is een talrijke soort in de Turfvaartse Landgoederen. De soort komt algemeen voor in de open delen van het onderzoeksgebied, zowel op de heide als langs de graslanden en akkers. De soort bewoont vaak ruige greppels.

Ringmus, N=1

Slechts één territorium is er gevonden van de Ringmus, in een bosje tegenover een boerenerf.

Sinds halverwege de vorige eeuw is de soort sterk afgenomen, reden dat hij als gevoelig op de Rode Lijst staat. Zaaddragende kruidenrijke vegetatie die in de winter blijft staan kan zorgen voor een verbeterd voedselaanbod. Behoud of herstel van houtwallen en meer natuurlijke erven en tuinen, maar ook het op-hangen van nestkasten kunnen helpen om de nestgelegenheid te verbeteren.

Gele Kwikstaart, N=1

Hoewel er een behoorlijk areaal geschikt broedbiotoop aanwezig is in de Turfvaartse Landgoederen is er slechts één territorium aangetroffen binnen het onderzoeksgebied. In een smalle strook natuurontwikkeling temidden van boerenland werden meerdere waarnemingen gedaan. In de extensieve akkers en graslanden zijn echter (tegen de verwachting in) geen Gele Kwikstaarten aangetroffen. De soort staat als gevoelig op de Rode Lijst. Oorzaken zijn onder andere het verdwijnen van kruiden- en insectenrijke graslanden en het te vaak en te vroeg maaien ervan. Het beheer van de graslanden en de akkers in het onderzoeksgebied lijkt gunstig te zijn voor de Gele Kwikstaart.

Graspieper, N=19

Ook de Graspieper staat als gevoelig op de Rode Lijst. Afname van voedsel en aantasting van het leefgebied lijken de oorzaken te zijn van de achteruitgang. De extensieve graslanden in het onderzoeksgebied herbergen aardige aantallen Graspiepers, in tegenstelling tot de heideterreinen waar de soort een stuk schaarser is.

Boompieper, N=104

De Boompieper is een talrijke en kenmerkende broedvogel in de Turfvaartse Landgoederen. Hoge dichtheden worden met name gehaald op de heideterreinen met verspreid staande bomen. Daarnaast

komt de soort veel voor langs bosranden en zandpanden.

Appelvink, N=4

De Appelvink broedt vooral in gevarieerd oud gemengd- en loofbos. In Noord-Brabant is de soort relatief schaars. Zo ook in de Turfvaartse Landgoederen. Geschikt habitat lijkt voldoende aanwezig, met name in de landgoedbossen. Toch bleef de teller steken op vier territoria.

Kneu, N=17

De Kneu is binnen het onderzoeksgebied vooral te vinden op de heideterreinen en rond de graslanden en akkers. Kruidenrijke vegetaties zijn ruimschoots voorhanden, waarmee de Turfvaartse Landgoederen een goed leefgebied vormen voor de Kneu. Efficiëntere landbouwmethoden hebben er in de vorige eeuw voor gezorgd dat de Kneu sterk is afgenomen en als gevoelig op de Rode Lijst terecht kwam. Inmiddels is de trend stabiel en is er plaatselijk sprake van enig herstel.

Geelgors, N=1

De Geelgors is in het westen van Noord-Brabant een schaarse broedvogel. Het onderzoeksgebied valt min of meer samen met de westgrens van het broedareaal in ons land. Het is dan ook niet verwonderlijk dat slechts één territorium werd gevonden.

4.3. Vergelijking met eerdere karteringen

De broedvogelinventarisatie in 2019 is uiteraard een momentopname. Voor de beoordeling van deze resultaten is het relevant om te weten a) in hoeverre dit jaar representatief is en b) wat de langjarige ontwikkelingen van de broedvogels in het studiegebied zijn. Het gebied is echter niet eerder gekarteerd op broedvogels en een vergelijking is dus niet mogelijk.

5. Literatuur

VAN KLEUNEN A., FOPPEN R. & VAN TURNHOUT C.
2017. Basisrapport voor de Rode Lijst Vogels 2016
volgens Nederlandse en IUCN-criteria. Sovon-rapport
2017/34. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
SOVON 2018. Vogelatlas van Nederland. Kosmos
Uitgeverij, Utrecht/Antwerpen.

VERGEER J.W., VAN DIJK A.J., BOELE A., VAN
BRUGGEN J. & HUSTINGS F. 2016. Handleiding Sovon
broedvogelonderzoek: Broedvogel Monitoring Project
en Kolonievogels. Sovon Vogelonderzoek Nederland,
Nijmegen.

Uit deze PDF zijn de stippenkaarten verwijderd. Voor aanvullende gegevens kunt u contact opnemen met Vincent de Boer (vincent.deboer@sovon.nl)

In opdracht van:

Sovon Vogelonderzoek Nederland

Postbus 6521
6503 GA Nijmegen
Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen
T (024) 7 410 410

E info@sovon.nl
I www.sovon.nl

